

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/archiwum/216416,Marek-Jonczyk-Siedziby-i-dzialalnosc-Powiatowego-Urzedu-Bezpieczenstwa-Publiczne.html>
28.02.2026, 00:17

Marek Jończyk: Siedziby i działalność Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Busku-Zdroju

Po zajęciu Buska w styczniu 1945 r. miejscowy aparat bezpieczeństwa natychmiast przystąpił do budowania bazy swoich działań. Zabiegi te odzwierciedlały trend ogólnopolski, czyli adoptowanie obiektów użytkowanych wcześniej przez Niemców.

[Aparat bezpieczeństwa](#)

13.01

PUBP Willa Polonia - Willa „Polonia” przy obecnej al. Mickiewicza 7, siedziba niemieckiego Sondergericht oraz PUBP w Busku-Zdroju. Fot. Marek Jończyk

Tereny Ponidzia stały się areną krwawych walk między Wehrmachtem a Armią Czerwoną już latem 1944 r. W ich wyniku Busko-Zdrój znalazło się jednak poza terenem przyczółka baranowsko-sandomierskiego. Zmianę przyniosła rozpoczęta przez Sowietów 12 stycznia 1945 r. operacja wiślańsko-odrzańska. Następnego dnia do Buska wkroczyli żołnierze 33. korpusu piechoty, 5. armii gwardii, 1. Frontu Ukraińskiego. Tuż za nimi, pojawiły się formacje NKWD oraz buskiego Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego.

PUBP w Busku-Zdroju

Jego struktury były tworzone już od jesieni 1944 r. W dniu 1 listopada tego roku, pierwszym szefem PUBP w Busku-Zdroju został Stanisław Marzec. Od stycznia 1945 r. wydatnej pomocy w działaniach represyjnych udzielał mu Bronisław Baran, dowódca miejscowej Grupy Operacyjnej UB. Od końca 1945 r., na przestrzeni kolejnych lat buskim PUBP kierowali Stanisław Mozal, Wiktor Głuski, Andrzej Tomala, Henryk Machula, Tadeusz Ciosek, Franciszek Grześków i Tadeusz Prokop. Posiadali oni duże doświadczenie, poparte szkoleniami i kursami prowadzonymi przez

służby sowieckie.

Przykładem może być osoba Wiktora Głuskiego. Od 1941 r. pełnił służbę w Armii Czerwonej, a od 1943 r. w ludowym Wojsku Polskim. W marcu 1944 r. rozpoczął kurs w Szkole Specjalnej NKWD w Kujbyszewie. Po jego ukończeniu w lipcu 1944 r. pełnił służbę w Wojewódzkim Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego w Lublinie. W styczniu 1945 r. został szefem PUBP i dowódcą Grupy Operacyjnej w Olkuszu. W maju tego roku przejął kierownictwo PUBP w Sandomierzu. Z tak zdobytym doświadczeniem w październiku 1947 r. został szefem UB w Busku-Zdroju. Był bez reszty oddany nowej władzy. W opinii szefa WUBP w Kielcach płk. Józefa Pluty z 13 września 1949 r. tak został oceniony:

„Za okres pracy w organach B[ezpieczeństwa] P[ublicznego] woj. kieleckiego wykazał w latach największego nasilenia band reakcyjnych wiele bohaterstwa i poświęcenia w walce z wrogami Polski Ludowej, kierując akcjami lub biorąc bezpośredni udział w walkach”.

Tłumacząc ówczesną retorykę, trzeba dodać, że sukcesy w walce z „bandami reakcyjnymi” to nic innego jak bezwzględne zwalczanie oddziałów podziemia antykomunistycznego oraz wszelkich postaw i działań niepodległościowych.

Po zajęciu Buska w styczniu 1945 r. miejscowy aparat bezpieczeństwa natychmiast przystąpił do budowania bazy swoich działań. Zabiegi te odzwierciedlały trend ogólnopolski, czyli adoptowanie obiektów użytkowanych wcześniej przez Niemców. Pierwszą siedzibą buskiej bezpieki był budynek przy obecnej al. Adama Mickiewicza 13. Był użytkowany jedynie przez kilka pierwszych miesięcy 1945 r. Jednocześnie wykorzystywana była willa „Polonia” dr. Leopolda Byrkowskiego, położona przy tej samej ulicy pod numerem 7. W 1938 r. została przez właściciela zapisana w testamencie na cele społeczne. W czasie wojny Niemcy zorganizowali w niej siedzibę *Sondergericht*, czyli Sądu Specjalnego. Więżono tu, torturowano i mordowano mieszkańców Buska i okolic. Przeznaczenie obiektu nie zmieniło się. Budynek jednak dość krótko był użytkowany przez UB, prawdopodobnie z uwagi na jego niewielką powierzchnię oraz fakt, że mieścił się w nim również Komitet Miejski Polskiej Partii Robotniczej.

Jeszcze więc w 1945 r. buski UB zajął użytkowane wcześniej przez Niemców więzienie przy ówczesnej ulicy Kościelnej (obecnie Sądowej) 7. Odtąd mieścił się tutaj areszt UB. Do dziś w kilku oknach piwnicznych zachowały się kraty – pozostałość po mrocznych czasach represji. W dawnych celach jeszcze do niedawna można było odnaleźć drzwi z charakterystycznymi wizjerami. Buska bezpieka co najmniej od 1947 r. użytkowała jeszcze jeden obiekt. Była to istniejąca do dziś kamienica położona przy ul. Bohaterów Warszawy 10. Sąsiaduje ona z opisanym wyżej aresztem, stanowiąc w ten sposób duży kompleks zajmowany pierwotnie przez UB.

[Czytaj artykuł Marka Jończyka *Siedziby i działalność Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Busku-Zdroju* na portalu *przystanekhistoria.pl*](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Aparat bezpieczeństwa

Artykuł